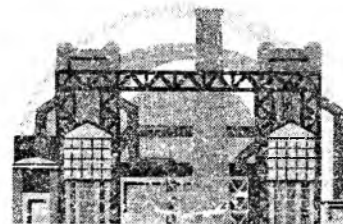

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.662

Турило А.А.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ, ЕФЕКТИВНОСТІ І ПРОДУКТИВНОСТІ

Розкрита сутність і особливості розрахунку показників результативності, ефективності і продуктивності

The essence and peculiarities of depreciation of result, effect and productivity indexes are analysed in the work.

В ринкових умовах господарювання успішний розвиток підприємства в першу чергу залежить від його конкурентоспроможності і інноваційних процесів, які ідуть на ньому. Важливою умовою вірного вибору тактики і стратегії конкурентоспроможного і інноваційного розвитку підприємства є обґрунтований підхід до економічного інструментарію, який застосовується для відповідної оцінки такого розвитку. Серед значної сукупності статичних коефіцієнтів і показників економічного інструментарію підприємства особливе місце займають такі з них, як результативність, ефективність і продуктивність.

Особливий статус цих показників визначається їх роллю у науковій, практичній і навчальній сферах сьогодення.

Разом з тим в економічній літературі у використанні цих термінів відсутні відповідні акценти по їх змісту і співвідношенню між собою, що зводить їх у ранг показників-дублерів.

Так, в роботах [1, с.18; 2, с. 377; 3, с. 433] ототожнюються поняття "результат" (прибуток) і "результативність" (прибутковість), а в роботах [3, с. 443; 4, с. 281] ототожнюються відповідно поняття "ефективність" і "продуктивність", "результативність" і "ефективність", "прибутковість" і "рентабельність".

В зарубіжній літературі економічно розвинених країн [5,6,7,8 та ін.] також широко використовуються такі показники як "продуктивність", "економічна ефективність", "дохідність", "рентабельність", "прибутковість", але по змісту вони теж не завжди трактуються однозначно.

Основною задачею даної статті є розкриття сутності і особливостей розрахунку показників результативності, ефективності і продуктивності.

Як зазначалося вище, в економічній літературі у використанні термінів результативність, ефективність і продуктивність відсутні відповідні акценти по їх змісту і співвідношенню між собою, що зводить їх у ранг показників-дублерів.

Так, в роботах [1, с.18; 2, с. 377; 3, с. 433] ототожнюються поняття "результат" (прибуток) і "результативність" (прибутковість), а в роботах [3, с. 443; 4, с. 281] ототожнюються відповідно поняття "ефективність" і "продуктивність", "результативність" і "ефективність", "прибутковість" і "рентабельність".

В зарубіжній літературі економічно розвинутих країн [5,6,7,8 та ін.] також широко використовуються такі показники як "продуктивність", "економічна ефективність",

"дохідність", "рентабельність", "прибутковість", але по змісту вони теж не завжди трактуються однозначно. Наприклад, показник прибутковості в роботі [5,с.284] визначається таким чином:

$$\text{Прибутковість} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Обсяг реалізації (обсяг виробництва)}}$$

Такий підхід до розрахунку прибутковості суттєво відрізняється від вітчизняного, коли прибуток співставляється з капіталом.

Вважаємо, що розмежування представлених вище економічних понять буде сприяти більш обґрунтованому підходу до аналізу, оцінки і плануванню діяльності підприємства.

Розглянемо нашу позицію відносно сутності і співвідношення показників результативності, ефективності і продуктивності. Всі вони є відносними показниками і характеризують у загальному вигляді віддачу від витрат. В свою чергу "віддача" може трансформуватися в такі економічні терміни, як "результат", "економічний ефект", "продукт" тощо.

Саме від цих термінів і дістали свою назву наступні відносні показники: "результативність", "ефективність" і "продуктивність".

Методологія формування цих показників залежить від економічного змісту їх чисельників і знаменників. Розглянемо спочатку методологічні засади формування чисельників показників, що досліджуються (рис. 1).

Рис. 1. Загальна схема формування різних видів результату діяльності підприємства.

Виходимо з того, що тільки ринковий попит на виготовлену продукцію є базою здійснення подальшого головного ринкового акту "купівлі-продажу" для кожного суб'єкта господарювання і на цій основі перетворення "виробничого результату" в "ринковий результат", або іншими словами "продукту" в "ринковий економічний ефект", бо головна мета підприємства - це одержання економічного ефекту у формі прибутку.

Тільки "ринок" перевіряє продукт на його відповідність сучасним потребам і вимогам, робить з нього товар і фіксує факт появи у підприємства економічного ефекту. Це дозволяє зробити висновок про те, що критерієм розмежування термінів „продукт” і „економічний ефект”, „виробничий результат” і „ринковий результат” є факт здійснення акту „купівлі-продажу”.

Схема наведена на рис. 1 дозволяє логічно перейти до розкриття економічного змісту і формування показників результативності, ефективності і продуктивності, що показано на рис. 2 і 3.

Рис. 2. Методологічні засади формування показників результативності, ефективності й продуктивності.

Із рис. 2 видно, що показники продуктивності і економічної ефективності підрозділяються на узагальнюючі, локальні та часткові, які розглянемо послідовно.

Показники продуктивності розраховуються в загальному вигляді наступним чином:

1. Узагальнюючий показник продуктивності виробництва (УППВ):

$$УППВ = \frac{\text{Продукт}}{\text{Застосовані ресурси (Споживані ресурси)}}$$

2. Локальний показник продуктивності виробництва (ЛППВ):

$$ЛППВ = \frac{\text{Продукт}}{\text{Окремий вид застосованих (споживаних) ресурсів}}$$

3. Частковий показник продуктивності виробництва (ЧППВ):

$$ЧППВ = \frac{\text{Продукт}}{\text{Окремий підвид застосованих ресурсів}}$$

Узагальнюючі показники економічної ефективності діяльності підприємства сформовані згідно класифікації видів ринкового економічного ефекту (рис. 3).

Рис. 3. Схема взаємозв'язку і визначення сутності показників результативності, ефективності і продуктивності

1. Показник проміжної економічної ефективності діяльності підприємства (ППЕЕ):

$$ППЕЕ = \frac{\text{Проміжний економічний ефект}}{\text{Застосовані (споживані) ресурси}}$$

2. Показник умовно – кінцевої економічної ефективності діяльності підприємства (ПУКЕЕ):

$$ПУКЕЕ = \frac{\text{Умовно-кінцевий економічний ефект}}{\text{Застосовані (споживані) ресурси}}$$

3. Показник кінцевої економічної ефективності діяльності підприємства (ПКЕЕ) або просто показник економічної ефективності діяльності підприємства (ПЕЕ):

$$ПКЕЕ(ПЕЕ) = \frac{\text{Кінцевий економічний ефект}}{\text{Застосовані (споживані) ресурси}}$$

Локальні і часткові показники економічної ефективності діяльності підприємства формуються відносно складу витрат аналогічно показникам продуктивності виробництва, але за змістом вони різні.

Таким чином, дана робота класифікує і уточнює сутність показників результативності, ефективності і продуктивності, встановлює співвідношення між ними і на цих засадах дозволяє більш обґрунтовано використовувати розглянуті показники і виконувати аналітичну роботу з економічних питань.

Література

1. Куденко Н.В. Маркетингове стратегічне планування. Автореф. дис. на здоб. наук, ступеня докт. екон. наук. - Київ. - 2003. - 36 с.
2. Основы инновационного менеджмента. Учеб. пособие./ Под ред. Завлина П.Н., Казанцева А.К. - М.: Экономика, 2000. - 475 с.
3. Економіка підприємства. Підручник. / За ред. С.Ф.Покропивного. - К.: КНЕУ, 2000. -528с.
4. Економіка підприємства.: Навч. посіб. / за ред. А.В.Шегди. - К.: Знання - Прес, 2001.-335с.
5. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия. — М.: Аудит,ЮНИТИ, 1997. -375с.
6. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. - М.: Дело, 1992.-702с.
7. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. - К.: Хагар -Демос, 1993.-785 с.
8. Долан Э.Дж., Линдсей Д. Рынок: микроэкономическая модель. - С.-Пб., 1992. -469с.

Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Салигою С.Я. 10.11.04

Надійшла до редакції
27.10.04